

Răspunzând nevoii de altceva

Notorietatea de care se bucură în calitate de poet, prozator și critic literar Octavian Soviany nu prea era de natură să ne lase să întrevădem că el ar resimți și nevoia de „altceva”, un „altceva” care în cazul de față se cheamă literatură dramatică. Respectiva nevoie se concretizează în volumul **Cinci poeme dramatice**, apărut în 2005 în colecția „Clubul dramaturgilor” a Editurii Palimpsest. Într-un scurt cuvânt de recomandare, tipărit pe coperta a patra a cărții, coordonatorul colecției, criticul de teatru Ion Cocora, sesizează cu exactitate că Octavian Soviany scrie o *dramaturgie poetică* ce, în chip cât se poate de clar, e cu totul altceva decât o *dramaturgie poetizantă*, în care „poeticul nu e o prezență de ordin exterior, ci de structură și viziune, de reformulare, în ultimă instanță, a mijloacelor de expresie teatrală, de experimentare a unui tip-limită de teatralitate”. În acest mod, crede Ion Cocora, scriitorul pe care și-a asumat responsabilitatea de a-l publica, creează „o suprarealitate acaparatoare de la primele replici, în care pirandellismul alternează cu ionescianismul, într-o convenție ce învăluie în mister cotidianul și absurdul, grotescul și caricaturalul, asigurându-le credibilitate, adevăr, cum și ieșirea din anumite tipare”. O ieșire ce îi dă lui Octavian Soviany șansa de a scrie un fel de literatură dramatică în răspăr, care polemizează cu toate poncifele genului, ce devine un fel de metateatru fără ca o atare caracteristică să sară în ochi, iar toate regulile de coerență a construcției dramatice sunt dinamitate cu bună știință.

De fapt, prozatorul, poetul și criticul literar Octavian Soviany se regăsește întru totul în scriitorul de teatru cu același nume, contribuie la definirea personalității sale. Soviany mi se pare a fi un *dramaturg de sinteză*, deopotrivă realist, suprealist, intertextualist, absurd, care, după ce va fi exclamat, asemenea poetului, „*j'ai lu tous les livres*”, vrea să scrie la rândul-i una în care să le rezume pe alocuri la modul parodic. Există în scrisul său pentru teatru o permanentă dorință de raportare la un model cultural (cea mai relevantă în acest sens, cum cred că și cea mai scenică, e *Ultima piesă închipuită a lui Franz Kafka*, text ce începe cu un „Prolog” de esență pirandelliană, în care Joseph K. declară pur și simplu: „*nu sunt un om în sensul obișnuit al cuvântului, ci un simplu personaj literar*” – și continuă într-un amestec de suprealism și absurd, din melanjul cărora ia naștere un tragic aparte), un dialog inteligent, spontan, în intimitatea căruia găsim replici ce aparent nu sunt decât niște amestecuri aleatorii de cuvinte. Soviany propune ceea ce el însuși numește „un teatru apocaliptic”, un generic amplu în care se înscriu deopotrivă „piesa onirică” *Mă iertați că nu dau mâna cu dumneavoastră sau Domnișoara Garofalidis*, „cine-apocalipsa” *Tura de noapte* în care, ca și în *Ordinul de mobilizare*, scriitorul divizează materia dramaturgică nu în acte, ci în episoade, fapt de natură să ne facă a crede că, în dorința sa de a scrie de foarte, el nu-și va refuza, la un moment dat, plăcerea scenariului de film.

Pe tot parcursul lecturii celor cinci poeme dramatice, nu-ți poți reprima impresia că proaspătul convertit la dramaturgie se joacă, oarecum, cu cititorul. Că îi propune o anumită pistă de lectură, că îi sugerează codul, că îl face să creadă că a intuit modelul sau ceea ce numim „formula dramaturgică” în care s-ar putea încadra un anume text, pentru ca, tocmai în clipa în care cititorul e gata să-și savureze succesul, lucrurile să se dea peste cap, totul schimbându-se

radical. Bunăoară, piesa în trei episoade *Ordinul de mobilizare* te lasă să crezi, în paginile de început ale primului episod că ar fi una cu puternică tentă socială. Didascală de la început glăsuiește că acțiunea se petrece „noaptea târziu, într-o stație de metrou. Un cerșetor fără picioare și o miloagă bătrână stau chirciți într-un colț al peronului. Ceva mai încolo, un măturător.” Apoi, aflăm că va veni un metrou-spital, veștile se amestecă, cădem în plină irealitate, într-o indeterminare temporală și spațială fără ieșire. O crainică de la un radio privat anunță că „țărani din satul Flămânzi iau cu asalt primăriile. În județul Arad a reizbucnit răscoala de la Bobâlna”. Adică, totul se amestecă în clipa în care te aștepți mai puțin, realismul aparent e înlocuit de un suprarrealism agresiv mai ales la nivel de replică, de un intertextualism ironic-zeflemitor. „Dacă era război, anunța la buletinul meteorologic”. Și totuși, războiul dă semne a fi prezent, și aici, dramaturgul, jucându-se încă o dată cu replicile pline de referințe culturale: „*E mai rău ca la Mărășești, Bombonico, când ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu*”.

Amalgamul de stiluri mi se pare a reprezenta stilul însuși al dramaturgului Octavian Soviany. E dincolo de orice fel de dubiu că el nu vrea cu nici un chip să scrie piese cu acțiune precisă, că nu e un aristotelician, că plăcerea lui cea mai mare e să convoace un întreg arsenal de efecte spectaculoase mai cu seamă la nivel lingvistic, ce au rostul de a construi un fel de „a doua lume”, alta decât cea cât de cât ordonată în care ne e dat să trăim, de a inventa parabole supradimensionate. Acumulările culturale pe care se bazează piesele lui Octavian Soviany se dezvăluie uneori către finalul textului. Câteodată, referințele în chestiune nu dobândesc o pondere esențială în economia de ansamblu a cutărei piese. În *Tura de noapte* se reclamă ca la sfârșit să se citeze din *Richard al III-lea*. Nu cred că e absolut necesar un astfel de lucru. Piesa *Înainte să se lumineze de ziuă* are și un al doilea titlu, *Blestemul atrizilor*. O aname referință la uzurpare poate că îl validează. Dar, și fără, ea lucrurile merg înainte. Jocul intertextual e un cadou pe care scriitorul îl face cititorului, el trebuie să descopere sfoara ce îi permite să despacheteze cadoul, iar dreptul de a se bucura de acesta e cu atât mai mare cu cât cel care citește are, la rândul său, mai multe lecturi. Bunăoară, dacă lui Eugen Simion îi plăcea să pună la începutul jurnalului său parizian afirmația că „există un timp al trăirii și există un timp al mărturisirii”, Soviany îl va face pe Preotul din *Ordinul de mobilizare* să afirme ritos, „cu gura plină” că „există un timp al mâncatului și un timp al băutului, un timp al spoveditului și un timp al împărțitului”. Asemenea jocuri cu trimiteri livrești pot fi descoperite la tot pasul. Deși nu o declară nicăieri, cred că Octavian Soviany e un mare admirator al felului în care a scris pentru scenă regretatul Gellu Naum, al cărui epigon (și folosesc termenul în sensul lui superior) îmi pare a fi semnatarul celor *Cinci poeme dramatice*. „Cronica de familie” numită *Înainte să se lumineze de ziuă sau Blestemul atrizilor* mi se pare relevantă în acest sens.

Deocamdată am trăit plăcerea citirii, cu cortegiul ei de înțelesuri și posibilități de asociații personale. Simt, firește, nevoia să văd respectiva plăcere verificată scenic. Știu că examenul la care va trebui să se supună atunci Octavian Soviany nu va fi un deloc ușor. Atunci va veni clipa în care va trebui plătit prețul pentru satisfacerea acestei nevoi de „altceva” despre care vorbeam la începutul acestor însemnări.